

ется не столько в наличии или отсутствии оценки, сколько в способе ее жанровой организации и в характере конструируемой социальной нормы, транслируемой адресату.

Список литературы

1. Биюмена, А. А. Прагматические категории печатного медиадискурса : монография / А. А. Биюмена. – Минск : МГЛУ, 2022. – 264 с.
2. Корконосенко, С. Г. Основы творческой деятельности журналиста : учеб. пособие / С. Г. Корконосенко. – СПб. : Знание, СПбИВЭСЭП, 2000. – 272 с.
3. Montgomery, M. The Discourse of Broadcast News. A Linguistic Approach / M. Montgomery. – London : Routledge, 2007. – 246 p.
4. Романова, Т. В. Идеологемы и аксиологемы русского языкового сознания как отражение констант и динамики национальной ментальности : монография / Т. В. Романова. – Нижний Новгород : ДЕКОМ, 2019. – 120 с.
5. Дускаева, Л. Р. Диалогичность современных газетных текстов в аспекте речевых жанров : монография / Л. Р. Дускаева. – Пермь : Перм. гос. ун-т, 2004. – 112 с.
6. van Dijk, T. A. Society and Discourse: How Social Contexts Influence Text and Talk / T. A. van Dijk. – Cambridge : Cambridge University Press, 2009. – 298 p.
7. Темникова, Л. Б. О многообразии медиа жанров в современной российской и зарубежной журналистике / Л. Б. Темникова // Научный журнал КубГАУ. – 2016. – № 115(01). – С. 1–10.
8. Солганик, Г. Я. О структуре и важнейших параметрах публицистической речи // Язык современной публицистики : сб. ст. – 2-е изд., испр. / Г. Я. Солганик. – М. : Флинта : Наука, 2007. – С. 5–28.
9. Денисюк, Е. В. Манипулятивное речевое воздействие: коммуникативно-прагматический аспект : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Е. В. Денисюк ; Урал. гос. ун-т им. А. М. Горького. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2004. – 23 с.
10. Сысоева, Т. А. Вербализация ключевых концептов белорусской культуры в юмористическом описании семейного мероприятия Беларуси / Т. А. Сысоева // Эффективная коммуникация / Т. В. Поплавская, Е. В. Шилей, А. А. Биюмена, М. А. Гладко ; под общ. ред. Т. В. Поплавской. – Минск : БГУИЯ, 2025. – С. 271–280.

REPRESENTATION OF AXIOLOGEMES IN ANALYTICAL GENRES OF BELARUSIAN AND BRITISH MEDIA DISCOURSE

Kazimirova O. V.
Vitebsk, Republic of Belarus
VSU named after P. M. Masharov

Summary. The article focuses on identifying the ways in which axiologemes are represented in analytical genres of Belarusian and British media discourse. Differences in value and pragmatic orientations of publications are established, due to the specificity of media cultures and the interpretation of events.

Key words: value; axiologeme; media discourse; analytical genre; evaluation.

УДК 811.161.3'37

ЛЕКСІЧНАЕ АДЛЮСТРАВАННЕ МОВЫ І МАЎЛЕННЯ Ў “СЛОЎНІКУ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ” І. І. НАСОВІЧА

Караткевіч І. І.
Мінск, Рэспубліка Беларусь
БДУ

Анотацыя. Вызначана роля беларускай лексікаграфіі ў адлюстраванні побытава-культурнага вопыту беларусаў. Паказана рэпрэзентацыя ў “Слоўніку беларускай мовы” І. І. Насовіча маўленчай характарыстыкі насельніцтва беларускіх тэрыторый у 60-я гады XIX стагоддзя.

Ключавыя словы: беларуская лексікаграфія XIX ст., “Слоўнік беларускай мовы” І. І. Насовіча, мова, маўленне.

Уводзіны. Мэтай даследавання з’яўляецца адлюстраванне фіксацыі ў тлумачальна-перакладным слоўніку лінгвістычнай і культурна-этнаграфічнай адметнасці беларускага этнасу, яго побытавай культуры і каштоўнасных устаноў. Актуальнасць даследавання

пацвярджаецца неабходнасцю раскрыцця рэпрэзентацыйных магчымасцей беларускай лексікаграфіі XIX стагоддзя, паколькі змястоўная інтэрпрэтацыя яе слоўнікавых артыкулаў выяўляе сацыяльную і аксіялагічную характарыстыкі беларускага народнага побыту, выступае крыніцай звестак пра розныя аспекты сацыяльнай і духоўнай культуры беларускага этнасу.

Матэрыял і метады даследавання. Матэрыялам даследавання з'явіліся рэестравая лексіка і ілюстратыўная частка тлумачальна-перакладнога “Слоўніка беларускай мовы” І.І. Насовіча, паколькі яны ўтрымліваюць у сабе лінгвакраіназнаўчую інфармацыю, што выяўляецца з дапамогай апісальнага метаду і дыскурсіўнага аналізу слоўнікавых артыкулаў.

Вынікі і абмеркаванне. Лексікаграфічныя крыніцы здольны перадаваць значныя масівы моўнага матэрыялу, які ўтрымлівае інфармацыю пра побытава-матэрыяльную культуру і аксіялагічныя ўстаноўкі пэўнай лінгвасупольнасці, і тым самым дазваляюць аналізаваць назапашаныя лексічныя рэсурсы ў лінгвакультуралагічным аспекце.

Змест рэестравай і дэфініцыйнай частак тлумачальна-гістарычных слоўнікаў утрымлівае этымалагічныя, дыялектныя параметры, адлюстроўвае месца перыферычнай лексікі ў складзе літаратурнай мовы на сучасным этапе, фіксуе ўстойлівыя слоўныя комплексы. Гэта паглыбляе лінгвакраіназнаўчы і сацыялінгвістычныя аспекты тлумачальна-гістарычнай лексікаграфіі, яе здольнасць рэпрэзентаваць сацыяльны вопыт у розных сферах жыцця, вобразна-асацыятыўнае напаўненне і ацэначна-аксіялагічную характарыстыку лексікі на пэўным часавым зрэзе.

У прыватнасці, беларускія лексікаграфічныя крыніцы сярэдзіны XIX стагоддзя (зборнікі Я. Чачота, І. Грыгаровіча, С. Мікуцкага і інш.) фіксавалі беларускія лексіка-фразеалагічныя адзінкі і парэміі, выкарыстоўваючы ў якасці дэфініцыі разгорнутыя аўтарскія тлумачэнні і ілюстрацыйны матэрыял з жывога беларускага маўлення. Дзякуючы гэтаму можна казаць пра тое, што рэестравая і дэфініцыйная часткі тлумачальна-гістарычных слоўнікаў адлюстроўваюць моўную карціну свету і гісторыка-культурны вопыт канкрэтнай (беларускай) лінгвакультурнай супольнасці, змяшчаюць звесткі пра граматычныя і нарматыўна-стылістычныя характарыстыкі лексем, пра семантычную структуру і парадыгматычныя адносіны ўнутры моўнай сістэмы. У слоўніках падаецца анамастычная, фонавая і безэквівалентная лексіка, распаўсюджаныя ў пэўны адрэзак часу, ідыяматычныя выразы, якія адлюстроўваюць фрагменты гісторыі, этнаграфіі, асаблівасці побыту, канфесійнага жыцця і крос-культурную інфармацыю (напрыклад, нацыянальных стэрэатыпаў паводзін).

У прыватнасці, у перакладным тлумачальна-гістарычным “Слоўніку беларускай мовы” І.І. Насовіча (у арыгінале – “Словарь бѣлорусскаго нарѣчія”, Санкт-Пецярбург, 1870 г.) [1] беларускамоўныя рэестравыя адзінкі тлумачыліся рускамоўнымі эквівалентамі або апісальна пры дапамозе ўстойлівых слоўных комплексаў (фразеалагізмаў, прыказак і пад.), фрагментаў беларускай вуснай народнай творчасці і ўзораў жывога маўлення. Гэты матэрыял дае магчымасць асветліць пэўныя бакі жыцця насельніцтва беларускіх тэрыторый у 60-я гады XIX стагоддзя, калі збіраўся матэрыял для слоўніка, зразумець стаўленне беларусаў да розных аспектаў тагачаснага жыцця і разнастайных рыс чалавечага характару.

Так, мова і маўленне з'яўляюцца вызначальнымі характарыстыкамі існавання чалавека ў супольнасці, адным з асноўных шляхоў грамадскага развіцця, перадачы сацыяльнага вопыту. Не дзіўна, што лексіка-тэматычная група “мова, маўленне” шырока прадстаўлена ў рэестры слоўніка І. Насовіча. Змястоўны аналіз рэестравых адзінак, якія абазначаюць і характарызуюць мову і маўленне, і іх дэфініцыйу слоўніку І. Насовіча дазваляе раскрыць разнастайныя бакі сацыяльна-бытавых стасункаў сярод беларускага насельніцтва.

Непасрэдна лексемы са значэннем ‘**мова**’, ‘**гаворка**’ прадстаўлены часцей з нейтральнай канатацыяй, полісемічныя лексемы маюць таксама размоўную афарбоўку [2]:

МОВА, -ы, с. ж. 1) Разговоръ. Мову мѣлимезъ собою. 2) Выговоръ, выраженье словомъ. Его такая мова. 3) Языкъ, нарѣчіе. Его мовы не разберешъ. Мовы твоей не знаю. 4) Проповѣдь. Священникъ мову казавъ.

ЛАЦИНА, -ы, с. ж. Латинскій языкъ. Крѣпокъ въ Лацинѣ, такъ и чешиць по Лацини. И безъ Лацины живуць на свѣцѣ. (Погов.)

ГАДКА, -и, с. ж. 1) Говоръ, говорня. Объ тобѣ тамъ и гадки не было. 2) Гаданіе, раздумье. Вотъ тобѣ и гадки твоє! Беруць мене думки, да гадки, Што чужыя жонки, да гладки! (Изъ пѣсни.)

ГОВОРКА, -и, с. ж. Рѣчь, нарѣчіе. Говорки его не распознаешъ, знаць ёнъ не тутѣйшій.

ГОВОРНЯ, -и, с. ж. 1) Разговоръ. Мало якая тамъ была говорня: усей говорни не переслухаешъ. 2) Росказни. Говорнею не отбудзешъ. 3) Молва. Говорня гета по всему свѣту.

Размова, маўленне могуць мець рознае праяўленне, звязанае з гучнасцю прамаяўлення або з артыкуляцый моўцаў:

ГОМОНЪ, -у, с. м. 1) Говоръ, разговоръ вообще. Досиць гомону объ гетомъ по ўсему селу. 2) Шумъ, крикъ. Поднялигомонъ, якъжиды въ школѣ.

БОРМОТА, -ы, с. ж. 1) Ворчанье, неясный говоръ. Надогла гета бормота. 2) Мурныканье, ворчанье кошки. Котъ безъ бормоты не зъѣсць. А на кота бормота, на малого сонъ дремота.

БУБНЕННЕ, -я, с. ср. 1) Неявственный говоръ. Не разберу я твоего бубнення. 2) Изъявление неудовольствия переговариваніемъ. Нечего глядзць на его бубненне. 3) Громкій говоръ. Бубненнемъ своимъ разбудили дзиця.

ЛОСКОТЬ, -у, с. м. 1) Громкій, досадительный говоръ. Начулись мы гетого лоскоту твоего досиць. 2) Щекотка. Ёнъ лоскоту боицца.

Некоторые лексемы выражають сацыяльныя **характарыстыкі** маўлення – накіраванасць яго на іншых людзей, стаўленне да носбітаў іншых моў, апісанне маўлення як сродку міжкультурных зносін і красамоўства, а таксама пэўнай маргінальнай камунікацыі:

ПОГАДАННЕ, -я, с. ср. 1) Людская молва, служащая къ осужденію другихъ. Дзгълай, поступай такъ, штобъ на цебе ниякого погаданья не было. Не хорошее объ тобъ идзець погаданне. 2) Снисходительность, вниманіе къ людскимъ слабостямъ. Ниякого погаданья не маюць къ ему бгдному сусѣди.

РУЦИЗНА, -ы, с. ж. 1) Русская сторона, Великобританія. Панъ нашъ зъ Руцизны привезъ собѣ жонку. 2) Русское издѣліе. Плаценка – руцизна. Стѣкера – здоровая руцизна. 3) Русскій челоуѣкъ. Кучеръ панскій не тутэйшій, а руцизна. 4) (Лит. Rasztime – грамотность). Русская грамота. Паничи наши руцизнъ вучуцца. Руцизну такъ и стѣчець поповичъ. 5) Русскій говоръ, языкъ. Панъ нашъ не любить руцизны. 6) Русскія ругательныя срамныя выраженія. Руцизноу зневаживъ мене передъ людзьми.

ГЫРКАННЕ, -я, с. ср. Разговоръ на иностранномъ и особенно на Нѣмецкомъ языкѣ. Гыркання ихнаго не разберешъ.

МОВНОСЦЬ, -и, с. ж. 1) Выразительность. Говори зъ мовносцю. Хорошо баиць, да мовносци у его нема хорошей. 2) Краснорѣчіе. Мовносць его хороша.

МАТЭРИЗНА, -ы, с. ж. 1) Матерщина; срамныя, матерныя слова. Стыдно тобъ матэризну говориць. 2) Ругательство по матерному. Матэризною ругаецца.

Назвы дзеянняў са значэннем **‘гаварыць, размаўляць’** таксама могуць быць як стылістычна нейтральнымі:

ГАДАЦЬ, гл. д. 1) Угадывать, ворожить. Гадавъ, да не отгадавъ. 2) Говорить, рассказывать. Гадали про войну. Дзикія рѣчи гадаецъ. Не гадай ничего лишняго. 3) Намѣреваться. Гадавъ гъаць въ городъ, да й разгадавъ.

КАЗАЦЬ, -жу, -жешъ, гл. д. 1) Говорить. Не взявъ за руку, не кажи: злодзгъй. (Посл.) Одзинъ кажець одно, другій другое. 2) Предвѣщать. Сорока щекотала, госцей казала. (Посл.) 3) Велѣть. Тобъ казали, штобъ подождать, а ты не послухавъ.

МОВИЦА, гл. безл. Говорится. Такъ у насъ мовицца. Мовилося зъ дуру.

МОВИЦЬ, -влю, -вишь, гл. ср. 1) Говорить. Мовивъ, што не придзѣць. Мовиць, што нема грошей. 2) въ знач. д. сов. Змовиць. Читатъ наизустъ. Мовъ, змовъ молитву.

МОВЛЯЦЬ, гл. ср. 1) Рассказывать. Мовлявъ не попуць тае казки. 2) Говорить много, повторять. Што ни мовляли ему, не слухаёць.

РОЗМОВЛЯЦЬ, гл. взаимн. Разговаривать, бесѣдовать. Якъ съ кимъ розмовляемъ, съ панами по Польску, а межъ собою по Руску;

так і мець стылістычную афарбоўку, якая абумоўлена неабходнасцю ахарактарызаваць камунікатыўную накіраванасць гаварэння:

БАИЦЬ, гл. ср. 1) Говорить, распускать молву, слухи. Баюць людзи про войну. 2) Болтать вздоръ, пустословить. Бай, што хочешъ.

БАТУРИЦЬ, -рю, гл. Балагурить, лишнее говорить. Только й работы, што пипку куришь да батуришь.

БЕНЯКАЦЬ, гл. ср. Говорить обиняками, двоесловить. *Што тутъ бѣнякаць, говори правду!*

БЛЫШИЦЬ, -шу, -шишь, гл. ср. 1) Говорить вздоръ, пустословить, пускать пыль въ глаза. *Не слухай его, што ёнь блышиць.* 2) Лгать, шутить. *Скажи правду, може ты блышишь?* 3) Говорить неѣлости, неприличія. *Блышиць, покуль Богъ скараець.*

БЛЮЗНИЦЬ, ю, ишь, гл. ср. Врать, дурное говорить, богохульствовать. *Не слухай, што ёнь блюзниць. Мало што ёнь блюзнивъ тобѣ.*

БАЙКАЦЬ, гл. ср. 1) Поговаривать. *Байкаюць людзи.* 2) гл. д. Убаюкивать дитя колыбельною пѣсню. *Чему ты не байкаешъ дзиця?*

ГОМОНИЦЬ, -ю, -монишь, гл. ср. 1) Говорить громко, толковать. *О чемъ-то гомонюць межъ собою. Не гомонице, дзѣця разбудзице.* 2) Поговаривать. *Людзи про войну гомонюць. Гомониць – голова не болиць. (Посл.)*

ДЗЪЙКАЦЬ, гл. ср. Разносить молву, поговаривать. *Дзѣйкаюць людзи, што ёнь чаровникъ. Дѣйкали, што война будзець;*

або ахарактерызаваць **способ гаварэння**, заснаваны на міжасобасных адносінах або гукаперайманні:

КУЛДЫАЧИЦЬ, гл. ср. 1) говор. о дѣтяхъ. Лепетать. *Кулдыачиць нема вѣдома што.* 2) Говорить нескладно, непонятно и въ особенности на иномъ языкѣ. *Хто его разберець, што ёнь кулдыачиць. Жиды кулдыачуць по своему.*

ЛОСКОТАЦЬ, -таю и -чу, гл. ср. Говорить, болтать громко, рѣзко. *Лоскотай, лоскочи, покуль по зубамъ возьмешъ.*

ОЛЕСИЦЬ, гл. ср. 1) Говорить заманчиво. *Знаемъ, што ты умѣешъ олесиць.* 2) Куролесить, нести вздоръ. *Досиць тобѣ олесиць.*

БАКАЦЬ, -аю, гл. ср. 1) Многословить, калякать. *Досиць тобѣ бакаць.* 2) Медленно говорить, запинаясь; читать не твердо. *Бакаешъ тольки, а не читаешъ. Кажси скорѣй, не бакаючи.*

БОРМОТАЦЬ, -чу, чишь, гл. ср. 1) Говорить себѣ подъ носъ, оказывая неудовольствіе. *Бормочиць собѣ подъ носъ. Побормочи, покуль заробишь.* 2) Ворчать. *Медзвѣдзь, лежучи въ логовиць, смокчиць лапу да бормочиць.*

БУБНИЦЬ, гл. д. 1) Говорить что неясвенно. Нѣйкія словы бубниць собѣ подъ носъ. *Бубняць нѣшто межъ собою.* 2) Говоромъ изъяслять неудовольствіе. *Скольки ни бубни, а не твоёмъ не станець; а побубнишь болѣй, достанешъ на бараньки.* 3) Болтать. *Досиць тобѣ бубниць. Забубнивъ и дзиця разбудзивиць.* 4) Барабаниць. *Бубниць въ вокно, въ барабанъ.*

БУБЧАЦЬ, гл. ср. Говорить подъ носъ, въ сердцахъ. *Што ты тамъ бубчишь.*

ВЯКАЦЬ, гл. ср. 1) Болтать. *Цѣлый вечеръ вякали межъ собою, то о томъ, то о семъ. Мало что людзи вякаюць. Вякнувъ нехорошее слово.* 2) Хныкать, просить съ плачемъ. *Дзиця вякаець, завякало, гсць хочець. Не вякай! Вякни еще, дакъ и задамъ.* 3) Докучать неотступными просьбами или напоминаніями. *Усе обѣ одномъ вякаець. Вякнувъ ему разы три, да ѣ переставъ.*

ГУГНАВИЦЬ, -влю, -вишь, гл. ср. Говорить гугниво, невыразительно, заикаться. *Покуль ты будзешъ гугнавиць?*

ДЗЪДОВАЦЬ, -дую, гл. ср. 1) Бесѣдовать по стариковски. *Собралися, да ѣ дзѣдуюць.* 2) Нищенствовать. *Ци давно ты ставъдзѣдоваць?*

ЗАМОВЛЯЦЫЦА, глаг. взаимн. 1) Долго бесѣдовать. *Не замовляйцеса тамъ дужо: замовицеса, позно будзець ици въ двору.* 2) Дѣлать другъ другу непріятные намеки. *Замовляюцца, замовились межъ собою до сварки.* 3) Заговариваться въ безпамятствѣ. *Замовляецца, самъ не знаець, што говориць.*

ЗЮКАЦЬ, глаг. сред. Пріятельски бесѣдовать. *Зюкайце, позюкайце, тольки по циху, нехай другіе спяць.*

ГЫРКАЦЬ, гл. ср. Говорить на иностранномъ, особенно на Нѣмецкомъ языкѣ. *Хто его вѣдаець, што ень гыркаець. Загыркали по шатански.*

ЗАКГЕРКГАЦЫЦА, (кг произносится какъ Латинское g), глаг. общ. сов. в. перен. Заговориться долго, особенно на жидовско-нѣмецкомъ языкѣ, непонятномъ для простолюдиновъ. *Вы тутъ закгеркались межъ собою, якъ китайскіе гуси, а я ждѣжи васъ.*

КГЕРКГАЦЬ, гл. ср., (кг произносится как Латинское g). 1) Кричать свойственно гусямъ, гоготать. *Гуси въ ячменю кгеркгаюць, зкгеркгали; знаць нѣхто гоняёць ихъ.* 2) перен. Говорить на иностранномъ, особенно на жишовско-нѣмецкомъ языкѣ. *Досиць вамъ кгеркгаць! Закгеркгали по своему жида;*

БУРКАЦЬ, гл. ср. звукотдр. 1) Производитъ урчаніе. *Буркаць бурколкою.* 2) Грубить. *Не буркай ты мнѣ, а то по бурколиць заробишь.* 3) Говорить подъ носъ, оказывать неудовольствіе. *Не глядзѣць на его, што ёнъ буркаецъ.*

ЩОВКАЦЬ, гл. ср. звукотдр. 1) Щелкать, производить звукъ языкомъ. *Нѣхто языкомъ въ лѣсть щовкаёць, щовкнувъ. Соловѣйка щовкаёць, защовкавъ.* 2) Производитъ щелканье пальцами. *Щовкаць подъ пѣсню.* 3) Производитъ удары въ водѣ. *Рыба щовкаёць, защовкала въ стѣци.* 4) Упастъ въ воду со звукомъ. *Щука изъ стѣци щовкнула въ воду. Хлопецъ, купаючись, щовкнувъ на дно, якъ камень.*

Найменні **асоб-моўцаў** перадаюць іх характарыстыкі найчасцей паводле інтэнсіўнасці і камунікатыўнай накіраванасці гаварэння і толькі ў адным выпадку (лексема **лацінникъ**) – паводле ступені валодання мовамі:

ЛАЦІННИКЪ, -а, с. м. Знаючій хорошо Латинскій языкъ. *Такого Лацинника, якъ ёнъ, трудно сыскаць.*

АЛЯГОРИКЪ, -а, с. м. 1) Выдумщикъ, любящій умничать и забавный въ разговорахъ. *Ой ты алягорикъ! умѣешь говориць.* 2) Говорящій непонятно для другихъ, меланхоликъ. *Великій алягорикъ [параўн. **Алегорыя**].*

БАЗИКАЛКА, -и, с. ж. Говорунья. *Баба базикалка.*

БАЗИКАЛО, -а, с. м. Говорунъ, пустомеля. *Досиць тобѣ, базикало, молоць.*

ГАДАТЫВКА, -и, с. ж. Говорунья, словоохотная, говорится болѣе въ кругу шляхты. *Дзѣвка гадатывка, ее не переговоришь.*

ГАДАТЫВУСЪ, -а, с. м. употр. болѣе шляхтою. Резонёръ, говорунъ. *Рѣдко найцѣ такого гадатывуса, якъ ёнъ. (Говорять и о женицинѣ) Баба гадатывусъ.*

ГАДУЛА, -ы, с. общ. р. (отъ гадаць). Пустомеля, болтунъ, говорится болѣе дружески. *Досиць тобѣ, гадула, говориць; ходзи гѣсць.*

ГОВОРОКЪ, -рка, с. м. Говорунъ, краснобай. *Говорка гэтакого рѣдко можно найцѣ.*

ГОВОРУХА, -и, с. ж. Говорунья, краснобайка. *Баба говоруха.*

ЛОПОЦЕНЬ, -тня, с. общ. 1) Неумолкный болтунъ, -ая -ня. *Лопецень наша знову залопотала.* 2) Говорунъ, мелящій вздоръ, нелѣпости. *Лопецень гетый усега наговориць.*

ЛОСКОТУНОКЪ, -нка, с. м. Дитя, неумолкно говорящее, щебетливый ребенокъ. *Ой ты лоскотунокъ маленькій!*

ЛОСКОТУХА, -и, с. ж. 1) Болтунья, говорящая громко, рѣзко. *Оглушила усихъ лоскотуха гета.* 2) Бранчивая женщина. *Лоскотухъ гетой угомону нема.*

МЫРКУННЯ, -и, с. ж. 1) Женщина, неясвенно говорящая, косноязычная или гугнивая. *Нема вѣдома, што говориць гета мыркунья.* 2) Женщина, которая на всякое предложение выказываетъ неудовольствіе. *Мыркуннѣ нашей трудно угодзиць.*

ЯЗЫЧНИКЪ, -а, с. м. и **ЯЗЫЧНИЦА**, -ы, с. ж. Сплетникъ, -ница, наушникъ, -ница, клеветникъ, -ница. *Язычникамъ, язычницамъ нашимъ колибъ языкъ выперло.*

Найменні **характарыстык асоб-моўцаў** пераважна апісваюць людзей, нястрыманных у маўленні, або людзей, маўленне якіхъ вызначаецца пэўнымі асаблівасцямі:

БАЛАГУРЛИВЫЙ, прил. Говорливый, словоохотный, балагурный. *Балагурливый сусѣдъ.*

БРЕХУЦКІЙ, -аго, възн. с. м. Шутливое названіе челоуѣка болтающаго всякій вздоръ, разные шутки и прибаутки. *Брехуцкому усѣ вольно говориць.*

ГОВОРКІЙ, прил. 1) Разговорчивый, привѣтливый. *Нашъ панъ говоркій, усякъ къ ему идзи смѣло.* 2) Словоохотенъ, говорливъ. *Твой языекъ говорокъ. Сынъ твой не говоркій, не любяць много говориць. Дзиця говорко и разумно.*

ЯЗЫЧНЫЙ, прил. 1) Невоздержный на языкъ, любящій говорить колкости. *Лѣпи уступи язычному: ты одно скажѣшь слово, а ёнъ тобѣ пѣць.* 2) Любящій сплетничать или осуждать другихъ. *Язычному не каждый вѣриць.*

АЛЯГОРНЫЙ, прил. Говорящій замысловато. *Алягорнаго не такъ то поймешь [параўн. **Алегорыя**].*

ГУГНАВЫЙ, прил. Гугнивый, косноязычный и болѣе говорящій въ носъ. *Гугнаваго не разберешъ, што енъ гугнаецъ*.

Заклучэнне. Такім чынам, слоўнікавыя артыкулы тлумачальна-гістарычных слоўнікаў (асабліва ў эксплікацыйнай, апісальнай частцы) з’яўляюцца важнай крыніцай лінгвакраіназнаўчых ведаў. Апісанне лексем, якія характарызуюць моўных асоб і працэс маўлення, у “Слоўніку беларускай мовы” І.І. Насовіча, дазваляе скласці ўяўленне пра пэўныя бакі побыту і сацыяльнага жыцця беларускага насельніцтва другой паловы ХХст., указвае на стаўленне людзей да пэўных асобасных рыс і маўленчых уменняў. Фіксацыя лексем, утвораных пры дапамозе разнастайных словаўтваральных сродкаў, гукапераймання, запазычання і пераасэнсавання слоў, сведчыць пра магчымасці беларускай тлумачальна-перакладной нацыянальнай лексікаграфіі адлюстроўваць сацыяльна-бытавы і гісторыка-культурны вопыт насельніцтва Беларусі, перадаваць асобныя характарыстыкі праз словаўтваральныя магчымасці беларускай мовы.

Спіс літаратуры

1. Насовіч, І.І. Слоўнік беларускай мовы / І.І. Насовіч. – Мінск : БелСЭ, 1983. – 756 с.
2. Словарь белорусскаго нарѣчя, составленный И. И. Носовичемъ : [Электронны рэсурс]. – URL: <https://belarus.github.io/Slouniki-Nasovic/index.html> (дата звароту : 15.04.2026). – Тэкст : электронны. (Тут і далей прыклады прадстаўлены паводле гэтага электроннага выдання «Слоўніка беларускай мовы» І. Насовіча).

LEXICAL REPRESENTATION OF LANGUAGE AND SPEECH IN THE “DICTIONARY OF THE BELARUSIAN” LANGUAGE BY I.I. NOSOVICH

*Karatkevich I. I.
Minsk, Republic of Belarus
BSU*

Summary. *The role of Belarusian lexicography in reflecting the most important aspects of the life and historical and cultural experience of Belarusians is determined. The representation of the “Dictionary of the Belarusian language” by I.I. Nosovich of the speech characteristics of the population of the Belarusian territories in the 60s of the XIX century is shown.*

Keywords: *Belarusian lexicography of the XIX century, “Dictionary of the Belarusian language” by I.I. Nosovich, language, speech.*

УДК 81’243:378.147

СТУДЕНЧЕСКОЕ ВИДЕО КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ: ПРАКТИКА ПЕРСОНАЛИЗИРОВАННОГО КОНТЕНТА В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

*Клемято Е. Ф.
Минск, Республика Беларусь
Белорусский государственный университет*

Аннотация. *В статье обосновывается эффективность персонализированного студенческого видео для развития иноязычной коммуникативной компетенции. Представлены типология заданий, этапы проектной работы и критерии оценивания.*

Ключевые слова: *студенческое видео; персонализация обучения; коммуникативная компетенция; TBLT.*

Введение. Современное поколение студентов – представители эпохи экранной культуры и тотальной визуализации. Они обрабатывают и воспринимают информацию через изображения, сторис и клипы, что делает видео естественным способом самовыражения. Платформы TikTok, YouTube Shorts и Instagram Reels не только формируют новые привычки восприятия, но и меняют представление о коммуникации: важна не только точность, но и визуальная выразительность речи. Большинство студентов ежедневно создают короткие видео для личных целей, однако в образовательном процессе этот опыт почти не используется.